

Давоми. Боши биринчи бетда
 Бундай усул деҳқончиликка, қолаверса, ерга фойдаланган кура зарари кўпроқ тегади. Бундан ташқари, далолатномаларда ерининг балл бонитети кўрсатилмаган. Оилавий пудратчи Маъмур Рўзиев билан 2002 йилнинг 3 октябр кунини галла етиштириш юзасидан 11-сонли шартнома тўзилган. Маъмур шартнома туман қишлоқ ва сув

аниқланди. Қолган 13,8 тонна пахта ёғи, 113,2 тонна широт ва 104,5 тонна шелуха махсулотлари айрим уйдабурон раҳбар мутахассислар томонидан "музлатиб" қўйилган. Шу ўринда таққослаш учун бир маълумотни айтиб ўтсак. Утган 2002 йилда ширкат ҳўжалигида пахта етиштириш юзасидан 86 нафар оилавий пудратчиларнинг 26 нафари ишлаб чиқариш режасини

март кўни Вазирад Маъмур вазири қўриқиб қўйдирган. 1998 йил 24 апрелдаги 177-сонли қарорнинг 2-бандига асосан шартномалар тузиллиши ва ижросида йўл қўйилган ҳақиқат ҳамда камчиликларини бартараф этиш юзасидан "Янгиобод" ширкат ҳўжалиги раиси А.Шерматов номига 01-08-408-сонли тақдимонома киритилган эди.

САБАБСИЗ "ЖИМЖИТЛИК"

ҳўжалик бошқармасида орадан 17 кун ўтиб, яъни 2002 йилнинг 20 октябр кунини мониторингдан ўтказилган. Ерни пудратта бериш далолатномасида ерининг балл бонитети кўрсатилмаган. Бундай нуқсонлар оилавий пудратчи Соли Тошматов, Йўлдош Эгамов, Баҳром Абдуллаев, Латиф Маматовлар билан тўзилган шартномаларда ҳам ўз аксини топган.

Умуман олганда, ўтган 2002 йилда тўзилган контрактация шартномаларининг барчасига ҳўқуқий ҳулоса берилмаган. Мисол учун айталик, "Учқўргон-ёғ" очик турдаги акциядорлик жамяияти билан "сой" ўсимлигини қайта ишлаш бўйича тўзилган шартномада шартнома сони, тўзилган санаси, ҳўжалик мўҳри босилмаган. Энг ачинарлиси шундаки, ҳўжаликда 2001 йилда пахта етиштириш юзасидан шартнома тўзган оилавий пудратчиларга 52,8 тонна пахта ёғи, 281 тонна широт ва 286 тонна шелуха махсулотлари бериш лозим эди. Жорий йилнинг 1 феврал кунига қадар 39 тонна пахта ёғи, 167,8 тонна широт ва 191,5 тонна шелуха махсулотлари тарқатилгани

бажарди. 60 нафар оилавий пудратчи бу борадаги режани уйда қўйиб олди. Нега? Бу савоалга ширкат ҳўжалигининг мутасаддилари раҳбарлари турли хил жавобларни баҳона қилиб кўрсатишлари кундек равшан. Бизнингча, ҳўжаликда деҳқон меҳнатига нуносиб баҳо бериш, уни қадрлаш мўайян маънода унутилган кўринади. Чўнки ўтган 2002 йилда пахтачилик соҳасида оилавий пудрат бўлиб ишлаётган кишиларнинг ҳондонларига 35,9 тонна пахта ёғи, 134 тонна широт, 136 тонна шелуха махсулотлари берилиши лозим эди. Лекин жорий йилнинг 1 февралига қадар 2,2 тонна пахта ёғи, 48 тонна широт махсулотлари тарқатилганини қандай тушуниш мўкин?

Шу йилнинг 1 феврал ҳолатига биноан, ширкат ҳўжалигининг 65.83.000 сўм дебиторлик ва 196.098.000 сўмлик кредиторлик қарзлари мавжуд бўлиб, шундан 5.382.000 сўм дебиторлик ва 5.845.000 сўм кредиторлик қарзларининг тўлов мўддатлари ўтказиб қўрилган.

Вилот адиля бошқармаси 24

Мазкур тақдимономада оилавий пудратчи Лолахон Ақбаровага 2003 йилда пахта екиш учун ҳўжаликнинг балл бонитети юқори бўлган ер майдони ажратиб ҳамда у билан оилавий пудрат шартномаси тузилишига алоҳида эътибор қаратилиш лозимлиги қайд этилган эди. Маълумки, тақдимономага ўн кун ичида ёзма равишда жавоб берилиши керак. Бироқ орадан ўн ой вақт ўтса-да, унга жавоб келмади. Шу боис вилот адиля бошқармаси шу йилнинг 15 май кунини "Янгиобод" ширкат ҳўжалиги раиси номига оғоҳнома юнатиди. Лекин бу гал ҳам пахта маҳсулотлари баҳона бўлиб қўйилган. Ҳўжаликнинг мутасаддилари қандай изохлашади?

Ҳақимжон ХАЛИЛОВ, ҳўқуқшўнос
 Маъмур МУСУЛМОНОВ, "Инсон ва қонун" мўҳбири

Амударё туманидаги "Қипчоқ" ширкатлар уюшмасига қарашли "Қипчоқ" чорвачилик ва "Қорачузад" товуқчилик фермалари зарар ҳисобига фаолият юрита бошлагани сабабли 1996 йилнинг июнида "каммонди" савдосига қўйилди. Шўнга асосан, "Бахт" фермер ҳўжалиси сут-товар фермасини 2 миллион 400 миң сўмга сотиб олади. Фермер ҳўжалиги биваррақайига уюмдан тўртта "Т-28" ва иккита "МТЗ-80" русумли тракторларни ҳам харид қилади. 1999 йилга келиб, ширкатлар уюшмаси билан фермер ҳўжалиги ўртасидаги олин-сотилин ишлари батамом тўхталди.

НОҶРИН ШОШҚАЛОҚЛИК

Tanbeh

Шу таразда "Бахт" фермер ҳўжалиги ишлари юришиб кетгандек бўлади. Аммо қўйилганда бу масаланинг ишқали қичиб қолади. Нега денг — фермер ҳўжалиги раҳбарлари ўз ҳисобларидан сотиб олинган 6 та тракторга мулк сифатида эгаллик қилиш ҳўқуқини бериш ҳўжатларини тўлдиривмади. Шу йўсинда шу йилнинг 7 феврал кунини фермер ҳўжалиги раҳбари Урозимбет Муртазоевдан Қоракалпоғистон Республикаси Адиля вазирига ариза келиб тушди. У ўз аризасида ҳўқуқий тартиб-қоидаларни тўғал аниглаб етмагани туфайли маъмур транспорт воситаларини расийлаштириш масаласи эътибордан четга қолганини таъкидлаб, вазиридан ушбу иш йўналишини бўйича ердан беришни сўрайди.

Вазирилик Вазирилик Маъмасининг 2002 йил 17 февралдаги "Кичик ва хўсурий тадбиркорликни ривожлантиришнинг рағбатлантириш бўйича республика мувофиқлаштирувчи кенгаши фаолиятини фаолаштириш тўғрисида" ги қарорига асосланиб, "Бахт" фермер ҳўжалиги ҳўқуқлари ва қўнуний манфаатларини мўҳофаза этиш юзасидан Қоракалпоғистон Республикаси Вазирилик Кенгаши хўзуридаги Давлат техника назорати Бош инспекциясига тақдирлар киритди. Тақдирларда фермер ҳўжалиги билан "Қипчоқ" ширкатлар уюшмаси ўртасидаги транспорт воситалари олин-сотдиси масаласи "Фуқаролик" Кодексининг 111, 187-моддаларига мувофиқ давлат рўйхатидан ўтказилиши лозимлиги кўрсатиб ўтилди. Шўнга биноан, Давлат техника назорати Бош инспекцияси бошлиғи О.Довжаровдан Адиля вазирига жавоб хати келди. Жавоб мактубида таъкидланишича, "Бахт" фермер ҳўжалигига тегишли техника воситаларини Давлат рўйхатига олиш вазирига Бош инспекциясининг Амударё тумани бўлимига топширилган. Аммо энг қизиғи, маъмур трактор механизмларида давлат рақам белгилари ва бошқа техник ҳўжатлар берилиши учун белгиланган тартибда бюджет ҳисобига ўтказилиши лозим бўлган тўлов маблағи фермер ҳўжалигининг пул маблағи йўқлиги туфайли тўланмаган. Ва таъкидлаш жоизки, инспекция ушбу тўловлар амалга оширилиши билан фермер ҳўжалиги ҳисобидига техника воситаларини давлат рўйхатидан ўтказишдан ҳеч бир бош тортмоқчи эмас.

Мана энди, дўпгани бошдан олиб, жиндай ўйлаб қўриш фўрсати етди. Ҳўш, "Бахт" фермер ҳўжалиги раҳбарлари дўзор бўлган бундай даҳмазагарчиликларнинг боиси нимада? Рўй-рост айтиш мўкинки, бу мўжозларга баъзи тадбиркорларда етишмаётган чўқур мушоҳада, қолаверса, ҳўқуқий саводхонлик савиясининг пастлиги сабаб бўлмади. "Бахт" жамоаси вақиллари ишчи пухта-пишиқ ўйлаб, "Олиндин ўзинга боқ, сўнг ногора қўқ" нақлига амал қилганлариде эди, Адиля вазирига-ю бошқа тегишли идоралар ходимларининг ортқична безовталигига ўрин қолмасди.

Тожиғурод ЭШМҶУРОВ, "Инсон ва қонун" мўҳбири

ДАВЛАТ ТАҚДИМОНОМАДА ОИЛАВИЙ ПУДРАТЧИ

Вилот адиля бошқармасида орадан 17 кун ўтиб, яъни 2002 йилнинг 20 октябр кунини мониторингдан ўтказилган. Ерни пудратта бериш далолатномасида ерининг балл бонитети кўрсатилмаган. Бундай нуқсонлар оилавий пудратчи Соли Тошматов, Йўлдош Эгамов, Баҳром Абдуллаев, Латиф Маматовлар билан тўзилган шартномаларда ҳам ўз аксини топган. Умуман олганда, ўтган 2002 йилда тўзилган контрактация шартномаларининг барчасига ҳўқуқий ҳулоса берилмаган. Мисол учун айталик, "Учқўргон-ёғ" очик турдаги акциядорлик жамяияти билан "сой" ўсимлигини қайта ишлаш бўйича тўзилган шартномада шартнома сони, тўзилган санаси, ҳўжалик мўҳри босилмаган. Энг ачинарлиси шундаки, ҳўжаликда 2001 йилда пахта етиштириш юзасидан шартнома тўзган оилавий пудратчиларга 52,8 тонна пахта ёғи, 281 тонна широт ва 286 тонна шелуха махсулотлари бериш лозим эди. Жорий йилнинг 1 феврал кунига қадар 39 тонна пахта ёғи, 167,8 тонна широт ва 191,5 тонна шелуха махсулотлари тарқатилгани

бажарди. 60 нафар оилавий пудратчи бу борадаги режани уйда қўйиб олди. Нега? Бу савоалга ширкат ҳўжалигининг мутасаддилари раҳбарлари турли хил жавобларни баҳона қилиб кўрсатишлари кундек равшан. Бизнингча, ҳўжаликда деҳқон меҳнатига нуносиб баҳо бериш, уни қадрлаш мўайян маънода унутилган кўринади. Чўнки ўтган 2002 йилда пахтачилик соҳасида оилавий пудрат бўлиб ишлаётган кишиларнинг ҳондонларига 35,9 тонна пахта ёғи, 134 тонна широт, 136 тонна шелуха махсулотлари берилиши лозим эди. Лекин жорий йилнинг 1 февралига қадар 2,2 тонна пахта ёғи, 48 тонна широт махсулотлари тарқатилганини қандай тушуниш мўкин? Шу йилнинг 1 феврал ҳолатига биноан, ширкат ҳўжалигининг 65.83.000 сўм дебиторлик ва 196.098.000 сўмлик кредиторлик қарзлари мавжуд бўлиб, шундан 5.382.000 сўм дебиторлик ва 5.845.000 сўм кредиторлик қарзларининг тўлов мўддатлари ўтказиб қўрилган.

Ҳақимжон ХАЛИЛОВ, ҳўқуқшўнос
 Маъмур МУСУЛМОНОВ, "Инсон ва қонун" мўҳбири

ИНСОН ВА ҚОНУН

Dakki
Adliya tizimi
ЖИЗЗАХ
 Йилнинг биринчи чоррадаги Ташиқтисодий фаолият "Миллийбанк", "Уйғўйжамғармабанк", "Заминбанк", "Тўронбанк"нинг вилот бўлимлари, шўнингдек, "Савдогарбанк"нинг вилот бошқармаси, "Тадбиркорбанк"нинг амалиёт бўлими, "Халқбанк"нинг Жиззах шахар бўлими ҳамда "Галлабанк"нинг Жиззах минтақавий филиалида тадбиркорларнинг кредит билан таъминлашга доир ҳўкумат қарорлари меъърий ҳўжатлар талабларининг бажарилиши ўрганилди. Маълум бўлдики, юқорида номлари зикр этилган банкларда тадбиркорларга кредит беришда сансозларликка йўл қўйилмоқда. Ортқична ҳўжатлар талаб қилиниши ва бошқа тўқсинлик ҳолатлари мавжуд.

Адиля бошқармаси вилот марказий банки бош бошқармаси бошлиғи номига 7 та тақдимонома киритди. Бешта банк бошқарувчисига қонунбузилишига йўл қўйилмади ҳўсурида ёзма оғоҳнома берилди. Вилот божхона бошқармасида божхона қўнуничилиги ва тадбиркорликка оид қўнулар ижроси ҳамда ҳўжалик юритувчи субьектларда ўтказилган текширишларнинг қўнуний ҳолати ўрганилди. Натижда 129 та қўнубузилиш ҳолатига йўл қўйилганини кўрсатди. Шўндан 2 ҳолатда божхона хизмати ходимлари томонидан тадбиркорларнинг шартномаларини расийлаштиришда қўнубузилишларига йўл қўйилган. Ушбу қўнубузилишларини бартараф этиш ва унга йўл қўйган ҳодимларни интизомий жавобгарликка тортиш юзасидан вилот божхона бошқармаси бошлиғи номига тақдимонома киритилди.

Лафзасизлик кундалик турмушда эмас, балки ҳўжалик ва иқтисодий муносабатларда ҳам панд беради. Бу ҳақиқатга Шаҳрихон туманидаги Отахонов номидаги ширкат ҳўжалиги мутасаддилари ҳам амин бўлишиди. Гап шундаки, 2001 йилда тўзилган 23-сонли шартномага биноан "Капалак" ишлаб чиқариш кичик қорхонаси ушбу ширкат ҳўжалигига 4 миллион 445 миң 600 сўмлик кишилик ҳўжалик зарарқондаларига қарши курашда фойдаланиш учун "трихограмма", "габрабракон", "олтинқўз" каби фойдали ҳашаратларни етказиб берган. Аммо ушбу махсулот учун орадан бир ярим йил вақт ўтиб кетган бўлса-да, ҳақ тўланмаган. Шўндан сўнг кичик қорхона ходимлари Андижон вилоти адиля бошқармасига мурўжаат этишга мажбур бўлишиди. Бошқарма ходимлари яқинда тадбиркорнинг маңфатларини кўзлаб, вилот ҳўжалик судига даъво ариза киритди. Унда шартномага биноан етказиб берилган махсулот учун тўланмаган асосий ҳақ билан бирга 15 фоиз миқдорда жарима, тўлов текширилган хар бир кун учун тўланмаган маблағнинг 0,4 фоизи миқдорда устама ундириш ҳам баён этилган эди.

Судда иштирок этган ширкат

"КАПАЛАК"НИНГ ҲАҚИ УНДИРИЛДИ, БИРОҚ...

Лафзасизлик кундалик турмушда эмас, балки ҳўжалик ва иқтисодий муносабатларда ҳам панд беради.

Бу ҳақиқатга Шаҳрихон туманидаги Отахонов номидаги ширкат ҳўжалиги мутасаддилари ҳам амин бўлишиди. Гап шундаки, 2001 йилда тўзилган 23-сонли шартномага биноан "Капалак" ишлаб чиқариш кичик қорхонаси ушбу ширкат ҳўжалигига 4 миллион 445 миң 600 сўмлик кишилик ҳўжалик зарарқондаларига қарши курашда фойдаланиш учун "трихограмма", "габрабракон", "олтинқўз" каби фойдали ҳашаратларни етказиб берган. Аммо ушбу махсулот учун орадан бир ярим йил вақт ўтиб кетган бўлса-да, ҳақ тўланмаган. Шўндан сўнг кичик қорхона ходимлари Андижон вилоти адиля бошқармасига мурўжаат этишга мажбур бўлишиди. Бошқарма ходимлари яқинда тадбиркорнинг маңфатларини кўзлаб, вилот ҳўжалик судига даъво ариза киритди. Унда шартномага биноан етказиб берилган махсулот учун тўланмаган асосий ҳақ билан бирга 15 фоиз миқдорда жарима, тўлов текширилган хар бир кун учун тўланмаган маблағнинг 0,4 фоизи миқдорда устама ундириш ҳам баён этилган эди.

Судда иштирок этган ширкат

Лафзасизлик кундалик турмушда эмас, балки ҳўжалик ва иқтисодий муносабатларда ҳам панд беради.

Бу ҳақиқатга Шаҳрихон туманидаги Отахонов номидаги ширкат ҳўжалиги мутасаддилари ҳам амин бўлишиди. Гап шундаки, 2001 йилда тўзилган 23-сонли шартномага биноан "Капалак" ишлаб чиқариш кичик қорхонаси ушбу ширкат ҳўжалигига 4 миллион 445 миң 600 сўмлик кишилик ҳўжалик зарарқондаларига қарши курашда фойдаланиш учун "трихограмма", "габрабракон", "олтинқўз" каби фойдали ҳашаратларни етказиб берган. Аммо ушбу махсулот учун орадан бир ярим йил вақт ўтиб кетган бўлса-да, ҳақ тўланмаган. Шўндан сўнг кичик қорхона ходимлари Андижон вилоти адиля бошқармасига мурўжаат этишга мажбур бўлишиди. Бошқарма ходимлари яқинда тадбиркорнинг маңфатларини кўзлаб, вилот ҳўжалик судига даъво ариза киритди. Унда шартномага биноан етказиб берилган махсулот учун тўланмаган асосий ҳақ билан бирга 15 фоиз миқдорда жарима, тўлов текширилган хар бир кун учун тўланмаган маблағнинг 0,4 фоизи миқдорда устама ундириш ҳам баён этилган эди.

Судда иштирок этган ширкат

фойдали ҳашарот етказиб бериш керак бўлган. Ширкат ҳўжалиги эса махсулот маблағининг 25 фоизини олиндиндан тўлашиб, қолган қисмини махсулотни олиб бўлган, икки ой мўддатда тўлаши келишилган. Лекин давьогарнинг ўзи шартнома мажбуриятларини бажармай, 25 фоизли тўловни олиндиндан қабул қилиб олмай туриб, жами 4 миллион 445 миң 600 сўмлик махсулотни ўзи етказиб берган. Бошқача айтганда, қорхона ширкат ҳўжалигининг тўлов қобилиятига эга эмаслигини билад туриб, шартномадан ташқари ҳеч қандай ёзма келишувларсиз 2 миллион 345 миң 600 сўмлик махсулотларни насияга бериб юборган. Бунинг устига, ҳақини ундириб олиш учун судга ўз вақтида мурўжаат қилмаган. Шуларга асосланиб, ҳўжалик суди ширкат ҳўжалигининг мол-мулк хисобидан "Капалак" ишлаб чиқариш кичик қорхонаси фойдасига 4 миллион 445 миң 600 сўм асосий қарз, 420 миң сўм устама, 3000 сўм почта харажати ва ўзбўири 57319 сўм давлат божини ундириш ҳақида қарор чиқарди.

Кўриниб турибдики, шартнома шартларининг бажарилишига хар қили томон ҳам бирдек масъул ҳисобланади. Зеро, шартнома шартларини хар икки томон тенг бажарганидагина иш олға силжибди ва қўтилган натижа қўлга киритилди. Ақсинча бўлганда эса, баён этилганларга ўхшаш нохўш низолар юзага келади.

Абдурашид АБДУКАҲҲОРОВ, ҳўқуқшўнос
 Илҳомжон ЭҒАМНАЗАРОВ, "Инсон ва қонун" мўҳбири

Huquqiy savodxonlik

ЭКОЛОГИК ҲУҚУҚБУЗАРЛИК

унга қандай жазо тури қўлланилади

Ҳозирги пайтда атроф-муҳитни мўҳофаза қилиш билан боғлиқ бўлган экологик муаммолар долзарб аҳамиятга эга. Шу боис мамлакатимиз қўнуничилигида ҳам бу масалага оид муайян меъъерлар ўз аксини топган. Ҳўсуридан, экологик ҳўқуқбузарлик учун бир қанча жавобгарлик турлари белгиланган. Экологик ҳўқуқбузарлик деганда аввало қонун ҳўжатларига биноан маъмурий жавобгарликка тортиш назарда тутилган табиий муҳитга нисбатан содир этилган айбли ҳаракат ёки ҳаракатсизлик тушунилади. Ушбу тушунидан мазмун-муҳияти Маъмурий Жавобгарлик тўғрисидаги Кодекснинг бир қанча моддаларида ифода этилган. Мисол учун айталик, "Табиий ресурсларга эгаллик ҳўқуқини бузиш" деб номланган 60-моддада ер, ер ости бойликлари, сув, ўсимлик ёки ҳайвонот дунёсидан ўзбошимчилик билан фойдаланиш ёхуд ер ва бошқа табиий ресурсларга эгаллик ҳўқуқини бевосита ёки яширин шаклда бузувчи битимлар тузиш, табиатдан махсус фойдаланиш ҳўқуқини бошқаларга бериш, шўнингдек, ер участкаларини ўзбошимчилик билан эгаллаб олиш учун қўлланиладиган маъмурий жазо турлари кўрсатилган.

Ер бериш тартибининг бузиш, ерлардан рускатсиз фойдаланиш ва ерларни яроқсиз ҳолага келтириш, фермер ёки деҳқон ҳўжалиги юритувчи учун яқна тартибда уй-жў қуриш ва турар жў биносига хизмат кўрсатиш учун фуқароларга ер берилишига тўқсинлик қилиш, шўнингдек, ер майдонларидан бошқа мақсадларда фойдаланиш, хосиддорлигининг пастлигини таъминлаш, хосиддорлигининг олиб келадиган ҳўлатлар содир этилиши учун қўлланилиши лозим бўлган маъмурий жазо турлари Кодекснинг 65 ва 66-моддаларида белгилаб қўйилган. Шу ўринда таъкидлаш жоизки, атроф-муҳитни мўҳофаза қилиш ва табиий ресурслардан оқилона фойдаланишга оид ҳўқуқбузарликларни аниқлаш жуда ҳам мураккаб бўлган масалалар ҳисобланади. Шу боис бундай ҳўқуқбузарликка жазо чораси тайинлашга гост маъмурия билан ёндашиш зарур. Бунда экология билан боғлиқ бошқа қўнулар, чўноқчилик, "Ўсимлик дунёсини мўҳофаза қилиш ва ундан фойдаланиш тўғрисида" ги Қонун талабларини пухта билиш ва ҳисобга олиш мўҳим аҳамиятга эга. Бу эса маъмурий жавобгарлик турини белгилашга доир суд мажлисларида судьялар зиммасига алоҳида маъмурий оқладди.

Муроджон ҒАФУРОВ, мағистр

Mas'uliyatsizlik

Галнинг нафисламбирини айтганда, Ҳўжайли туманида Охунбоев номидаги ширкат ҳўжалисининг молиявий-иқтисодий аҳволи мақтавулик эмас.

Келинг, яхшиси гапимизни олиндинги йил тафсилотларидан бошлай қўлайлик. Ҳўжаликда ўтган 2002 йилда пахта етиштириш бўйича 174 та, бугўйи етиштириш бўйича 20 та, пилла етиштириш бўйича 48 та ички шартномалар тўзилган.

Ҳўжалик раҳбарларининг ишга бўлган совоққонлиги натижасида шартнома мажбуриятларини ортиги билан бажарган пудратчилар ҳам ўзлари йўққан пахта хосили учун тегишлича иш хақи ҳамда шартномалар асосида берилиши лозим бўлган пахта ёғи, кунжара ва шелухалардан куруқ қолдилар. Масалан, пудратчи Ғўлнос Отажонов ширкат ҳўжалиги билан тўзилган шартномага қўра, 1 гектар ер майдонидан 2600 килограмм пахта етиштириб бериш мажбуриятини олган ва самарали меҳнат эвазига 2700 килограмм хосил олган. Аммо пудратчи шартномага биноан тўланиши лозим бўлган 69316 сўм миқдордаги иш ҳақининг бор-йўғи 19193 сўми беришган ҳолис. Шўнингдек, Урозбека Сафарова ўзига тегишли бўлган 103974

тация шартномаларини тузишда амалдаги тартиб-қоидаларга риоя қилмаганлар. Димоғдорлик ёки эътиборсизлик таъсирда барна шартномаларда етиштирилган махсулот учун ҳақ ҳамда шартномалар асосида берилиши лозим бўлган пахта ёғи, кунжара ва шелуха махсулотларини олишмаган. Мансабдор шахсларнинг қўну талабларига итот этилмадилари оқибатида пахтадан мўл-қўл хосил тўпланган Санобар Бисенбоев, Дилфуза Абдукаримова, Собир Ҳудойбергандон, Аноркул Сафарова, Давлатбека Фаизуллоева, Махмуд Маткаримов, Ғўлом Ҷўмамурад, Дилором Болтабоева каби қўллаб пудратчилар ҳам ўз меҳнатларига қийиб қолганлар.

Ҳўжалик раҳбари Реймбўй Ҳудойбергандон ва бош ҳисобчи Нуриддин Зивотдиновларнинг ўз вафаларига маъмурията ва адиля бошқармасига таъдир туфайли териб топширилган пахта хомашёси учун "Ҳўжайли толаси" акциядорлик жамяиятидан тегишли миқдордаги терим пуллари талаб қилиб олинмаган ва оқибатда пудратчилар ҳамда бошқа теримчиларнинг 1 ноябрдан 25 ноябргача бўлган 25 кунлик меҳнат ҳақи — 1937000 сўмлик терим пули ҳавага учиб кетган. Ҳўжаликнинг маъсул ходимлари контра-

контрактация шартномаларини тузишда амалдаги тартиб-қоидаларга риоя қилмаганлар. Димоғдорлик ёки эътиборсизлик таъсирда барна шартномаларда етиштирилган махсулот учун ҳақ ҳамда шартномалар асосида берилиши лозим бўлган пахта ёғи, кунжара ва шелуха махсулотларини олишмаган. Мансабдор шахсларнинг қўну талабларига итот этилмадилари оқибатида пахтадан мўл-қўл хосил тўпланган Санобар Бисенбоев, Дилфуза Абдукаримова, Собир Ҳудойбергандон, Аноркул Сафарова, Давлатбека Фаизуллоева, Махмуд Маткаримов, Ғўлом Ҷўмамурад, Дилором Болтабоева каби қўллаб пудратчилар ҳам ўз меҳнатларига қийиб қолганлар.

Ҳўжалик раҳбари Реймбўй Ҳудойбергандон ва бош ҳисобчи Нуриддин Зивотдиновларнинг ўз вафаларига маъмурията ва адиля бошқармасига таъдир туфайли териб топширилган пахта хомашёси учун "Ҳўжайли толаси" акциядорлик жамяиятидан тегишли миқдордаги терим пуллари талаб қилиб олинмаган ва оқибатда пудратчилар ҳамда бошқа теримчиларнинг 1 ноябрдан 25 ноябргача бўлган 25 кунлик меҳнат ҳақи — 1937000 сўмлик терим пули ҳавага учиб кетган. Ҳўжаликнинг маъсул ходимлари контра-

Коракалпоғистон Республикаси Адиля вазирилик учун қўнубузилиш ҳолатларини юзасидан судга даъво аризалари киритди. Суд пудрат шартномалари асосида етиштирилган пахта хомашёси учун 39 нафар пудратчи фойдасига 2898234 сўм миқдордаги иш ҳақларини ундириб бериш ҳақида қарор қабул қилди. Пудратчиларга 1599 килограмм пахта ёғи, 5421 килограмм кунжара ва 4992 килограмм шелуха натура шаклида тарқатилди.

Шу тариха ширкат ҳўжалиги раиси давлатимиз қўнуничилигини ҳонсиддик наъзари билан қарагани, замон талаблари асосида иш юритувчи тартиб-қоидаларга амал қилмагани туфайли пудратчилар олдида ўсал бўлди. У ўз меҳнат жамоасини қардорлик боғқондан чиқара оладимиз-йўқми — ҳамма гап мана шундан қолди.

Ҳўяхмет АСАНОВ, ҳўқуқшўнос

Attang

ИККИ КАРРА АДАШУВ

"Яхши отта бир камчи, ёмон отта миң камчи", деган мақол одатда бир марта йўл қўйган хатосидан дарҳол сабоқ чиқарадиганларга нисбатан айтлади. Баъзида эса бунинг тексариши ҳам бўлиб туради. Бунга қуйидаги воқеа яққол мисол. Чирокчи туманининг Жар қишлоғида яшовчи Муродулла Омонов бир марта йўлидан адашиб, суд хўкими билан 3 йил мўддатга аҳлок тузатиш жазосини олган эди. Ушанда кўчликчи Муродулла бундан керакли ҳулоса чиқарди, деб ўйлаган эди. Ақсуки, у орадан олти ой ўтар-ўтмай ана бир жиноятга қўл урди. Муродулла ўтган йилнинг баҳор пайтида таркибидан гиёҳванд воситаси мавжуд бўлган "канопли" ўсимлигининг уруғини

БОҚИБЕҒАМЛИК КАСРИ

Фуқаролик ҳуқуқида учрайдиган жуда кўплаб мuddатлар бир неча асосларга кўра турларга бўлинади. Масалан, қонунчиликда ким томонидан тайинланган бўлишига биноан қонуний шартномали ва суд томонидан белгиланадиган мuddатлар белгиланган.

Мuddатларнинг бундай бўлиши уларни вужудга келтирувчи асос билан таърифланади. Мuddатларни вужудга келтирувчи, яъни белгилувчи ва ўзгартирувчи ҳолатлар тегишли ҳужжатларда ифодаланади (масалан, қонун, шартнома ёки суднинг ҳал қилув қарорида).

Қонунлар ҳамда бошқа меъёрий ҳужжатларда белгиланадиган фуқаролик ҳуқуқ ва бурчларини вужудга келтирадиган, ўзгартирадиган ва бекор қиладиган вақт ёки давр оралиғи қонуний мuddатлар сифатида тушунилади. Қонуний мuddатлар ҳуқуқий муносабат иштирокчилари томонидан ўзгартирилиши, қаматирилиши ёки узайтирилиши мумкин эмас. Фуқаролик қонун ҳужжатларида белгиланадиган деярли барча мuddатлар қатъий ҳусусиятга эга бўлади (агар қонуннинг ўзида тўғридан-тўғри тарафларда бошқа ҳолатлар белгиланган бўлмаса). Масалан, Фуқаролик Кодексининг 22-моддасига мувофиқ, фуқаролик муомала лаёқати 18 ёшдан бошланади. Лекин қонунчиликда 16 ёшга тўлган фуқаронинг ҳам тўлиқ муомалага лаёқатли деб топилган ҳолатлари мавжуд.

Энди шартнома мuddатлари тўғрисида тўхталиб ўтамиз. Шартнома иштирокчиларининг фуқаролик ҳуқуқининг субъекти сифатидаги энг муҳим ҳуқуқларидан бири шартнома тузиш эркинлигининг мавжудлигидир. Маълумки, шартномалар тузиш эркинлиги таъминловчи шартнома тарафларини эркин танлаш, шартнома предметини, яъни нима тўғрисида шартнома тузилиши ва унинг шартларини

қоидаларини бузиб, банк-рот деб эълон қилинишидан олдинки бир йил ичида тадбиркорлик фаолияти билан боғлиқ маблағлар ҳисобидан қилинган ҳаёда шартномасини бекор қилиши мумкин.

Хар қандай шартномали мuddатлар ҳам агар иккинчи тараф ўз мажбуриятини бажармаса, биринчи тарафининг талаби билан суд тартибидан ўзгартирилиши мумкин. Масалан, ижарага олувчи ижара ҳақини ўз вақтида тўламаसा,

юклайди. Масалан, фуқаронинг шаъни ва қадр-қиммати, обрўсига пуртар етказилганда суд оммавий ахборот воситаларида бу маълумотлар ноўғрилиги ҳақидаги хабарини бериш мuddатини белгилаши мумкин (ФКнинг 100-моддаси).

Ҳуқуқий вужудга келтирувчи мuddатларнинг ўтиши натижасида фуқаролик ҳуқуқлари вужудга келади. Бунда ҳуқуқнинг бир шахсдан иккинчи шахсга ўтиши аҳамиятга

эга эмас. Масалан, олди-сотида шартномасига мувофиқ товарга нисбатан мулк ҳуқуқини сотувчига товар топширилиши мuddати натижасида вужудга келади (ФКнинг 389-моддаси) ёки фуқаронинг белгиланган ёшга тўлиши (18 ёш) унинг ўзи учун ўз ҳақ-қатли билан ҳуқуқ ва мажбуриятларини вужудга келтириши ва уларни амалга ошириши ҳуқуқини вужудга келтиради (ФКнинг 22-моддаси).

Фуқаролик ҳуқуқида ҳуқуқий вужудга келтирувчи мuddатлар ҳам кўплаб учрайдиган ҳолатларда шартнома мuddатлари билан бир қанча мuddатларни белгилайди. Бу мuddатлар қарздорнинг муайян ҳаракатини амалга ошириш вақтини белгилашга, тарафлар ўртасидаги низоини бартараф эшитишга доир бўлиши мумкин. Масалан, суд ишчи кўриб чиқиб, ҳал қилув қароридан қарздор бир ой мuddат ичида ўз қарзини тўлаши лозимлигини белгилайди.

Судлар томонидан тайинланадиган мuddатлар, ўз навбатида, фуқаролик ҳуқуқи оид (моддий-ҳуқуқий) ва процессуал мuddатларга бўлинади. Процессуал мuddатлар фақат ишчи кўриб чиқиб ҳолатларга тааллуқли бўлса, моддий-ҳуқуқий мuddатлар низолашадиган тарафларга муайян мажбуриятлар

лан, пудрат шартномасига мувофиқ буюртмачининг бажарилганини қабул қилишдан бош тортиши ишни топшириш кечикиб кетишига сабаб бўлса, тайёрланган (қайта ишланган) ашёнинг тасодифан нобуд бўлиши ҳолатида шартномачига ўтган деб ҳисобланади (ФКнинг 646-моддаси). Бунда ашёнинг тасодифан нобуд бўлиши ҳавфи аввал пудратчида бўлган бўлса, белги-

ланган мuddатнинг ўтиши натижасида бу ҳавф буюртмачига ўтади. Ҳуқуқий ўзгартирувчи мuddатлар ўз табиғатида мувофиқ шартномали муносабатларда кенг қўлланилади ва одатда бундай мuddатларнинг ўтиши натижасида шартнома тарафларининг ҳуқуқ ва мажбуриятлари муайян даражада ўзгариши ва уларни амалга ошириши мумкин шартномасига биноан, махсус оид белгиланган мuddатдан кечиктириб етказиб берилса, сотиб олувчида мавжуд бўлган ҳуқуқ ўзгариши ва энди у қўшимча равишда кечиктирилган ҳар бир кун учун 0,5 фоиз устама ундириши ҳуқуқига эга бўлади.

(“Ҳужалик иритувчи субъектлар фаолиятининг шартномасига ҳуқуқий базаси тўғрисида”ги Қонуннинг 25-моддаси.) Ҳуқуқий бекор қилувчи мuddатларнинг рўй бериши фуқаролик ҳуқуқ ва мажбуриятларининг бекор бўлишига олиб келади. Масалан, умумий мулкдаги улushi сотишда, агар қолган мулкдорлар имтиёзли сотиб олиш ҳуқуқидан воз кечса ёки бу

хуқуқни хабар қилинган кундан эътиборан кўчмас мулкка нисбатан бир ой давомида, бошқа мол-мулкка нисбатан эса ўн кун давомида амалга оширмаса, улар имтиёзли сотиб олиш ҳуқуқини йўқотати ва мулкдор ўш мулкнинг истаган шахсга сотиш ҳуқуқи эга бўлади. (ФКнинг 224-моддаси).

Бундай мuddатларнинг ўтиши оқибатида фуқаролик ҳуқуқлари бекор бўлиши қонунчиликда тўғридан-тўғри белгилаб қўйилиши мумкин. Масалан, мерос қолдирувчининг кредитори мерос очилган кундан эътиборан бир йил давомида ўзларининг эътирозларини мерос қабул қилган ворис ёки васиятчи ижро этувчи мерос очилган жойдаги давлат нотариал конторасига бериш ёхуд мерос мулки ҳисобидан ўз ҳақларини ундириш тўғрисида судда даъво қўзғатишга ҳақлидир. Бу қоидаларга риоя қилмаслик кредитори уларнинг эътирозларини қилган талаб қилиш ҳуқуқларини йўқотишларига сабаб бўлади.

Ҳуқуқий бекор қилувчи мuddатлар муайян муносабат иштирокчиларининг фақат шу муносабатларига доир ҳуқуқлари ёки мажбуриятларини бекор қилади. Масалан, қарз шартномасида олинган қарзнинг ўз вақтида қайтарилиши, тарафларнинг қарз шартномасидан келиб чиқадиган ҳуқуқ ва мажбуриятларини бекор бўлишига олиб келади. Умуман олганда эса, мuddатлар ўзларининг амалиятини таърифлашга кўра императив ва диспозитив, мулк оқиб, қисман аниқ ва ноаниқ, шунингдек, умумий ва махсус ҳамда бошқа мuddатларга ажратилади.

Нурилло ИМОНОВ, ҳуқуқшунос

Руқн учун масъул ҳуқуқшунос Т. ҚОҲҲИДИЕ Mitti maslahat

ФХДЕ ИДОРАЛАРИ АРХИВЛАРИ АҲВОЛИ ҚАНДАЙ?

Маълумки, ФХДЕ идоралари архивлари муҳим ҳужжатлар саналиб, туман ва шаҳар ҳудудда тузилган фуқаролик ҳолати далолатнома эъзувларининг биринчи нусхаларидан иборат бўлган дафтарлардан ташкил топади.

Вазирлар Маҳкамасининг 171-сонли қарори 1-илова билан тасдиқланган “Фуқаролик ҳолати далолатномаларини қайд этиш қоидаларининг 215-233 бандларида ФХДЕ идоралари архивларининг фаолиятига доир аниқ таърифлар берилган.

Ушбу қоидаларда таъкидланишича, архив учун алоҳида хона бўлмаганда далолатнома эъзувлари дафтарлари иш хоналаридаги темир шкафларда сақланиши керак. Афсуски, баъзи жойларда бу масалага етарли эътибор берилмаётгани сабабли ФХДЕ идоралари архиви учун алоҳида хоналар ажратилмаган.

Тегшили ҳужжатлар, китоб шкафлари ишдан ташқари вақтда ФХДЕ идоранинг масъул ходими томонидан муҳрлаб қўйилиши зарур. Афсуски, жойлардаги вилоят адлия бошқармаларининг айби билан ФХДЕ бўлимлари ушбу банд талабини ижро қилиш учун зарур бўлган сурғучлар ва тегишли муҳрларга эга эмас.

Шуни алоҳида таъкидлаш жоизки, Қорақалпоғистон Республикаси Адлия вазирлиги, вилоятлар ва Тошкент шаҳар адлия бошқармалари томонидан ФХДЕ идораси архивларини фуқаролик ҳолати далолатнома эъзувларини китоб шаклида тикши учун зарур бўлган ашёлар билан таъминлашлари зарурлиги белгиланишига қарамай (228-банд), бу борада барча ҳаражат ҳодимлар зиммасига юкланган.

ФХДЕ идоралари архивлари келувчилар учун қабулхона ҳамда фуқаролик ҳолати далолатнома эъзувлари дафтарлари сақланадиган алоҳида хоналарга эга бўлиши, архив учун ажратилган хона темир стеллажлар ёки темир жонлар билан жиҳозланиши, унинг эшиклари ва деразаларига темир панжаралар ўрнатилиши лозим (“Қоидалар”нинг 229-банди).

Яна бир муҳим ҳолатга эътиборни жалб қилиш лозим, деб ҳисоблаймиз. Гап шундаки, баъзан бегона кишиларнинг архив хоналарига кириши, далолатнома эъзувлари билан танишиши, улардан нусхалар, фотонусхалар олиши, ҳатто қисқа мuddатга бўлса-да уларга далолатнома эъзувлари дафтарларини берилиши ҳоллари кузатишмоқда. Бу ҳолат юқорида қайд қилиб ўтилган “Қоидалар”нинг 230-бандига мулкка эзидир.

Вазирлар Маҳкамасининг тегишли қарорлари билан тасдиқланган меъёрий қўлланмалар, қоидалар ижросини таъминлаш учун баҳона эмас, имкон излашга, ФХДЕ идоралари архивларининг аҳолини аяшлалашга ҳаражат қилмоғимиз лозим. Зеро, бу аҳоли билан мулоқот қилишда мутасадди идораларнинг ишани энгиллаштириш билан бирга уларнинг масъулиятини оширишда муҳим аҳамият касб этади.

Ajab savdolar

КЕЧИККАН ҲАҚИҚАТ

Олий суднинг адолатли ажрими тадбиркор кўнглига тасалли берди, аммо...

I. ЭСАНҚИРАШДАН КУТУЛИШ

Бозор иқтисодиёти шароитида озгина эътиборсизлик панд бериши ёки ҳамкор ташкилотнинг банкрот бўлиши ҳам баъзан жамоани ноқор ҳолга солиши мумкин.

Жиззах қишлоқ ҳўжалик машиналарини таъмирлаш корхонаси бундан ўн йил бурун шундай аҳолини бошидан кечирганди. Ушунда корхона раҳбарлари жамоани иқтисодий танг вазиятдан чиқариб олишга минг бир чора излашган эди. Охирида “Яхши молим ёмон кунимга ярайди” нақлига амал қилиб, корхонага қарашли қурилуш тугалланган чойхона биносини хусусийлаштириб, сўнгра сотиш керак, деган аниқ бир тўхтама келинганди.

Чойхона объектини сотиб олишга корхона ишчиси Жўра Муродов талабгор бўлди. У 1993 йилнинг 6 май кунини вилоят давлат мулк бошқармаси бошқиси ҳамда ўзи ишлаётган ўтказилмаган қорхонаси раҳбари Х.Лапасов билан қорхона раҳбарини тугалланган чойхона объектини сотиб олиш ҳақида ариза беради. Шундан кейин қорхона раҳбари Х.Лапасов Жиззах шаҳар ҳокимига мурожаат этиб, қорхона меҳнат жамоаси йиғилишининг қарорини илова қилиб, 35 ўринли чойхона қурилишини давом эттиришга маблағ йўқлигини, шу боис уни Жўра Муродовга сотилишига рухсат этишини сўрайди.

Шаҳар ҳокими 1993 йилнинг 28 июнида Вазирлар Маҳкамасининг 171-сонли қарори ҳамда Х.Лапасовнинг юқоридаги мурожаатига асосланган ҳолда “Жиззах таъмирлаш корхонасига қарашли 35 ўринли чойхона хусусийлаштириш тўғрисида” 635-К сонли қарор чиқаради. Орадан бир кун ўтиб, 30 июнда вилоят давлат Мулк бошқармаси бошқалигининг 20-сонли буйруғи билан қурилиши битмаган чойхона Ж.Муродовнинг хусусий мулки сифатида расман эътироз этилди. Унда чойхона биносининг сотилиши нархи 1 миллион 132 минг 700 сўм қилиб белгиланган. Шундай қилиб, Жўра Муродов чойхона биносини пулни тўлиқ тўлаб, сотиб олади. Унга мулкка эгаллик ҳуқуқини берувчи 1228-рақамли давлат ордери берилди.

II. НОҚОНУНИЙ ҚАРОР Чойхона қурилиш объектини темир йўл вокзалининг олд қисмида, “Кўкбозор” яқинида жойлашган. Бу ер доим одамлар билан гавжум бўлади. Келиб-кетувчилар кўз ўнгига чойхона бажирим ва кўркам қурилиши кетар. Қурилиш давом эттириш ва тугаллаш учун сармоя зарур. Тадбиркор бор маблағга чойхона объектини сотиб олган.

Узбекистоннинг курак мевасига бошқа қўшни. Ўлкаларда ниҳоятда талаб катта. Унинг савдосини уудланган тижоратчи аяшигина даромад топади. Жўра Муродов пул топиш, чойхона биносини қурилишини тугаллаш учун ўзини тижоратга уради. Шундай қуларнинг биринчиси — Беларус республикасига борганда тасодифан фалокатга дуч келади, қамалиб қолади.

— У ўртинга келсам, Жиззах шаҳар ҳокимининг 1996 йил

14 ноябрдаги 1254-сонли қарори билан чойхона қурилишини давом эттириш Холмурод Лапасовга топширилган экан, — дейди у.

Шу ўринда ҳақиқат бир савол туғилади: ҳўш, Ж.Муродовнинг мулкига эгаллик қилишга Х.Лапасовга қандай асос бор?

Х.Лапасов Жиззах шаҳар ҳокимининг 1254-сонли қарорини кўрсатади. Қарор “...шаҳарнинг бир неча йилдан буён тўхтаб қолган вокзал олд қисми қурилиш ишларини тугатиш мақсадида ва оила аъзоларининг аризасига биноан” деб чиқарилган.

Инсон ҳаётда билиб-билмасдан хато қилиши мумкин. Лекин бу уни мулк ва бошқа ҳуқуқлардан (суднинг қарорисиз) маҳрум қилмайди. Демак, тадбиркор Ж.Муродовнинг ҳуқуқларини чеклашга ҳам йўл қўйилмайди. Қонунан ва мантқан олганда, Ж.Муродовнинг хусусий мулки оила аъзоларининг ҳам мулки саналади. Мулк эгаси йўқ пайтда хотини Хайри, воғна этган ўғли Фахриддин қурилишни бошқа киши давом эттиришига розилик аризаси беришганда ҳеч бир монелик йўқ эди. Афсуски, шаҳар ҳокими қарори мулк эгасининг ҳуқуқига зид равишда чиқарилган. Буни Жиззах вилоят ҳокимилиги ариза бўлими томонидан берилган маълумотнома ҳам яққол тасдиқлайди.

“Жиззах шаҳар ҳокимининг 14.11.1996 йилда чиқарилган 1254-сонли қарорига Муродов Жўранинг оила аъзоларини берган аризаси илова қилинган”.

Шундай бўлса-да, хусусий мулк эгаси Ж.Муродов соғиб раҳбаридан ўз мулкни қайтариб ололмади. Натижанда у вилоят адлия бошқармасидан кўмак сўрайди. Ишни обдон ўрганиб чиққан бошқарма ҳодимлари Жиззах шаҳар ҳокими С.Худобер номига 2001 йилнинг 17 июлида чиқарилган 1254-сонли қарорни бекор қилиш тўғрисида 825-сонли қарор чиқарди. Қарорнинг иккинчи бандида “Фуқаролик ҳолати далолатнома эъзувлари давомидан сарф этган маблағлари далолатнома эъзувлари (қонун доирасида) Ж.Муродовдан қайтарилсин”, дейилган.

Англадигандек, Жиззах шаҳар ҳокимлиги ноқонуний қарор билан хатоликка йўл қўйди. Эгаларнинг розиликсиз Х.Лапасовга мулкни олишга рухсат берди. Вилоят адлия бошқармасининг аралашуви билан хатотик тузатилади. Агар Х.Лапасовнинг ҳаётидан қурилишга кетган ҳаражатларни Ж.Муродов тўласа, низога ҳеч қандай ўрин қолмайди. Жўра Муродов Х.Лапасовнинг ҳаражатларини тўлашга рози эди. Лекин...

IV. УМИД ВА ИЛИЖИ Вилоят адлия бошқармаси фуқаролик ишлари бўйича Самарқанд вилояти суди апелляция инстанциясининг ажримини ўстидан Олий Судга назорат тартибда шикоят беради. Олий Суднинг фуқаролик ишлари бўйича судлов ҳайъати шу йилнинг 4 апрелида адолатли ажрим чиқарди.

(Давоми тўртинчи бетда)

Gazetxon xat yo'labdi

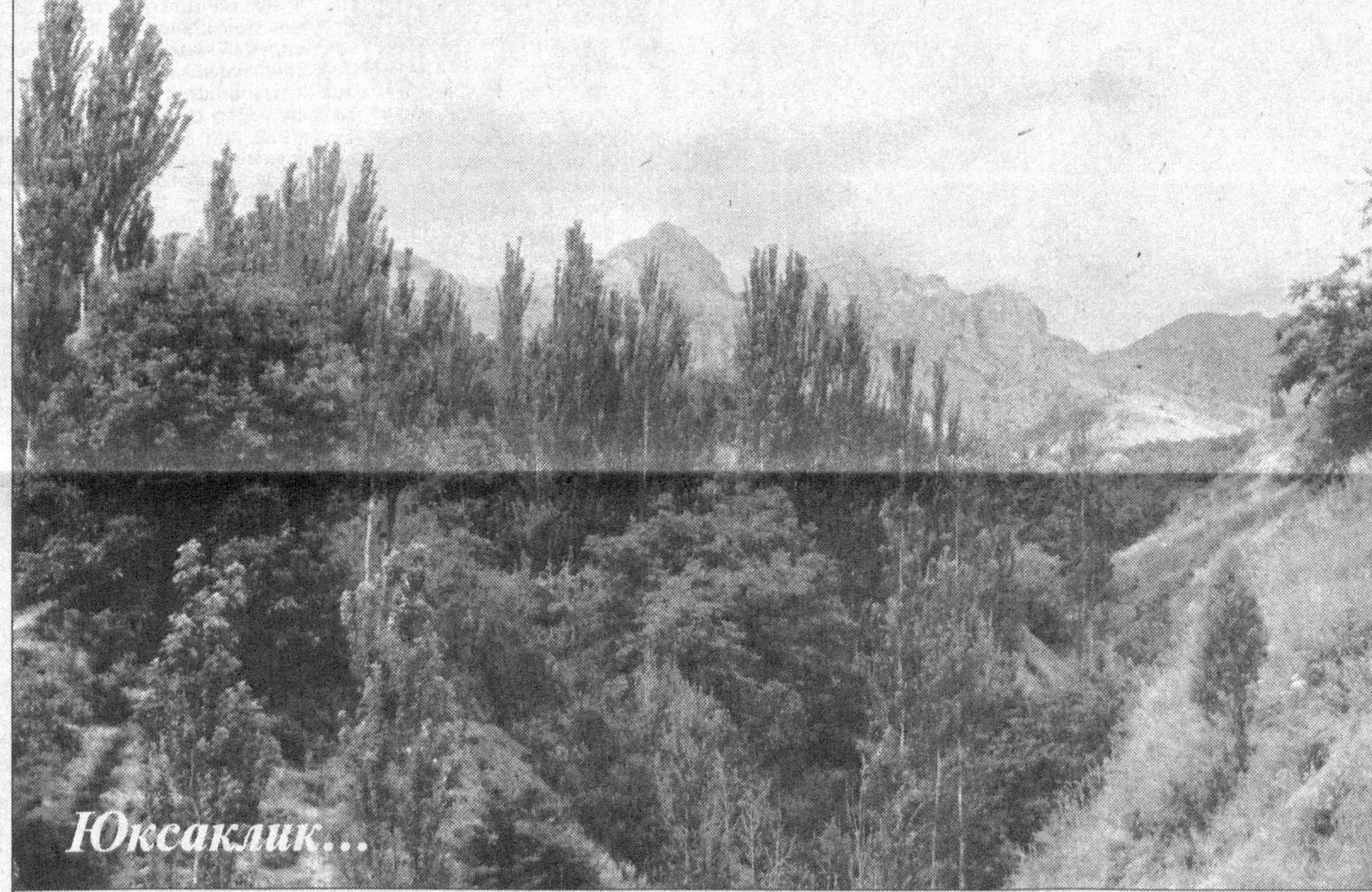
1997 йили узоқ йиллар тежаб-тергаб йиққан пулимизга “Нексия” автомашинаси сотиб олдик. Уша йилнинг сўнгги ойларида турмуш ўртоғимнинг таниши бўлган “Шанс” фирмаси директори Ф. Аббосов эримни алдаб, машинамизни бир ойга гаровга бериб туришни сўраган. Шундан сўнг бир неча марта Ушдан машинамизни қайтариб беришни талаб қилиб олдик бордик. У кўйиникизми пуч ёнгоққа тўлдириб юриб, сўнг Тошкент шахрига кўчиб кетди.

2000 йил баҳор ойларида Ф. Аббосов машинамизни умуман қайтариб бермаслигини айтди. Шундан сўнг ҳуқуқий муҳофаза этувчи идораларга мурожаат эдик. Прокуратура сурштируви натижасида аниқландики, Ф. Аббосов Андижон шахрида хусусий амалиёти билан шўгулланивчи нотариус В.Усмонов билан жиноий тил бириктириб (қалбаки ишончнома тузиб), 1998 йил 15 декабрда машинамизни сотиб юборган.

Иш судда кўрилгач, бизга келтирилган 7.800.000 сўм моддий ва маънавий зарарни жиноятчилар тўлаши ҳақида ҳукм чиқарилди. Суд даврида Ф. Аббосов ва В.Усмонов яна фирбартлик мақсадида ўзларининг дўсти М.Эргашевга тегишли бўлган уйни эгасининг ишончномасига асосан 4.500.000 сўмга келишиб, ўғлимиз У.Солиев номига ўтказиб берди. Тўрт ой ўтгандан сўнг суд Ф. Аббосов ва В.Усмоновларни қонунга асосан айбдор деб топиб, ҳар иккаласини олти йилдан озодликдан маҳрум қилди. Шундан сўнг улар Президентимизнинг “Амнияти тўғрисида”ги Фармони асосан жазони ўташдан озод қилинди.

Орадан 1,5 йил ўтса-да, айбдорлардан бизга бир сўм ҳам ундирилгани йўқ. Бундан ташқари, 2002 йилнинг июл ойида ўғлимиз номига ўтказиб берилган уйни ҳам фуқаролик суди яна эгасига қайтариб бериш тўғрисида ноқонуний ҳукм чиқарди.

Наҳотки, биз энди машинасиз қолиб кетдик? Маъфузахон СОЛИЕВА, Андижон шахри

Юксаклик...

ИШЛАБ ЧИҚАРУВЧИ ВА ҲУҚУҚИЙ МУҲОҒАЗА

Мамлакатимизда асосий ишлаб чиқариш бўғини — қишлоқ ҳўжалиги товар ишлаб чиқарувчиларнинг манфаатларини пухта таъминлашга қаратилган иқтисодий ва ҳуқуқий шарт-шароитлар янада такомиллаштирилмоқда.

“Қишлоқ ҳўжалигини ислохотларни чуқурлаштиришнинг энг муҳим йўналишлари тўғрисида”ги Президент Фармонига мувофиқ буғини кунда қишлоқ ҳўжалик махсусотларни ишлаб чиқарувчиларнинг мустакиллигини кенгайтириш билан бирга уларнинг ишончли ҳуқуқий муҳофазасини кучайтириш масаласига ҳам алоҳида аҳамият берилаяпти.

Isohot va biz

Соҳадаги бу ижобий ўзгаришлардан деҳқон ва фермерларни хабардор қилиш ҳамда уларнинг ҳуқуқий савиясини кўтариш мақсадида Олий ҳўжалик суди томонидан жойларда амалий анжуман ва очик мулоқотлар ўтказилмоқда. Деҳқон ва фермерлардан тушаётган даъво аризалари асосида ўтказиладиган суд мажлислари улар яшаيدиган ҳудудлардан оқиб борилмоқда. Бундан кўзланган мақсад бир фермер йўл қўйган хатони иккинчиси такрорламаслиги ёки шундай ҳолга тушиб қолганда нима қилиш кераклигини бошқалари ҳам билиши, асосийси, уларнинг ҳуқуқий саводхонлигини оширишга ҳисса қўйишдан иборат.

Норгул АБДУРАИМОВА, журналист

Япония: ЮВЕНАЛ АДЛИЯ ТИЗИМИ

Японияда суд тизими ягона бўлиб (ҳўжалик, конституциявий ва бошқа судлар мавжуд эмас), у иерархия таъминлигига асосан ташкил топган ва мамлакатнинг маъмурий-ҳудудий тузилиши билан боғлиқ эмас. Шу сабабли мамлакатда 438 та интизомий, 50 та оилавий, 50 та минтақавий, 8 та юқори суд ва Олий суд фаолият юритади. Интизомий, минтақавий ва оилавий судлар биринчи инстанция судлари бўлиб, тенг ҳуқуқий мақомга эга. Бу судлар ҳам фуқаролик, шу жумладан, иқтисодий муносабатлардан келиб чиқадиган (ҳўжалик низоилари) низоилар, ҳам жиноят ишлари кўрилади. Шунингдек, маъмур судлар муайян бир турдаги фуқаролик ва жиноят ишларини кўришга ҳам иктисослашган.

Оилавий судларда эса эр ва хотин, ота (она) ва фарзанд ўртасидаги, никоҳни бекор қилиш, нафақа тўлаш, мерос ва бошқа оилавий келишмовчиликлардан келиб чиқадиган низоилар ҳамда воёга етмаганлар томонидан содир этилган жиноят ишлари ва улар билан боғлиқ фуқаролик низоилари кўрилади. Оилавий суд ваколати воёга етмаганлар томонидан содир этиладиган ҳуқуқбузарлик ва жиноятлар, воёга етмаганларга зарар келтирувчи жиноятлар, воёга етмаганларнинг ҳуқуқ ва манфаатларини ҳимоя қилиш билан боғлиқ бўлган оила ҳуқуқининг барча масалаларини қамраб олади. Шу ўринда таъкидлаш жоизки, Японияда оилавий суд туман судлари тизимида мустакил суд ҳисобланади. Унинг ваколатларига 14 ёшдан 20 ёшгача бўлган ҳуқуқбузар воёга етмаганлар, шу билан бирга ўша ёшдаги “ижтимоий мослашмаган” шахслар тааллуқли бўлади. 16 ёшдан катта бўлган воёга етмаганнинг иши у оғир

Jahon tajribasi

ладан, воёга етмаганларнинг жиноят ишлари ёпиқ шаклда кўрилади. Оилавий судларда (1-инстанция судларида) қолдира манша шу фаолиятини амалга оширувчи ёрдамчи хизматлар ва шахслардан иборат махсус тармоқ мавжуд. Яъни оилавий суд қолдира ижтимоий ишчилар бириктирилган тибдий-психиатрик маслхатхона фаолият юритади. Уларнинг мақоми Англия ва Америка оидил судлови тизимидаги кўплаб турли хизматчи ходимлари мақомига мос келади. Оилавий судда никоҳдан ажралиш ишларида яраштирувчилик (хотилик, ҳакамлик) амалиёти-

ни оилавий суднинг асосий фалсафаси ҳуқуқий доктринадан олиб белгилаб қўйилган: “воёга етмаган болада оилага табиий эҳтиёж бўлиб, у оилада шахс сифатида ота-онаси билан тотувилганда яшати шарт. Усириш тарбиялаш фақат унинг асоси — оила бўлганда табиий ва одатий бўлиши мумкин”.

Японияда оилавий судларнинг ташкил этилиши япон жамиятида муқаддас ҳисобланган оила манфаатларини ҳимоя қилиш, эр-хотин, ота-она, фарзанд ёки яқин қариношлар ўртасидаги келишмовчиликларни тинч йўл билан, бегоналарнинг иштирокисиз хал эшитишга қаратилган. Шунинг учун ҳам оилавий судларда барча ишлар, жум-

лашмовчиликлардан келиб чиқадиган низоилар ҳамда воёга етмаганлар томонидан содир этилган жиноят ишлари ва улар билан боғлиқ фуқаролик низоилари кўрилади. Оилавий суд ваколати воёга етмаганлар томонидан содир этиладиган ҳуқуқбузарлик ва жиноятлар, воёга етмаганларга зарар келтирувчи жиноятлар, воёга етмаганларнинг ҳуқуқ ва манфаатларини ҳимоя қилиш билан боғлиқ бўлган оила ҳуқуқининг барча масалаларини қамраб олади. Шу ўринда таъкидлаш жоизки, Японияда оилавий суд туман судлари тизимида мустакил суд ҳисобланади. Унинг ваколатларига 14 ёшдан 20 ёшгача бўлган ҳуқуқбузар воёга етмаганлар, шу билан бирга ўша ёшдаги “ижтимоий мослашмаган” шахслар тааллуқли бўлади. 16 ёшдан катта бўлган воёга етмаганнинг иши у оғир

Гулҷеҳра ТўЛҒАҒОНОВА, Файзулла РАҲИМОВ

Тахририятимизга ҳар кун газетхонлардан ўнлаб мактублар келади. Уларни қўздан кечирсангиз, кимдир ҳаётда рубрув келган муаммони ҳал этишга кўмак сўрайди, яна кимдир ҳуқуқий масъалат, бошқа биров оиласида бўй берадиган келишимовчилик ҳақида кўнглини ёзди ва ёшларни масъалат беришни ишмос қилади. Албатта, тахририят газетхонлардан келадиган бирон-бир мактубни эътиборисиз қолдирмайди — уларни имкон қадар ҳал этиш чора-тадбирларини кўради.

Энди асосий мақсадга ўтадиган бўлсак, кунги кеча тахририятимизга келган мактублар ичидан биттаси, айниқса, алоҳида эътиборимизни тортди. Уни Сурхондарё вилояти, Шарғун шаҳрида истиқомат қилувчи Жўрақул Хидиров ўйлаган.

Биз бу мактубни муҳокама қилишни тийлаб, уни тўлиқ ҳолда сиз, азиз газетхонлар эътиборига ҳавола этишни лозим топдик.

"ФАРЗАНДЛАРИМИНГ АЙБИ НИМА?"

«Мен бу мактубни ёзишдан бурун жуда кўп ўйладим, — деб ёзди Жўрақул Хидиров. — Охири ҳаётимда нималар бўй берган бўлса, барчасини ёзишга аҳд қилдим. Чунки ҳозир қандай йўл тутишни билмай ўзимнинг ҳам бошим қотган. Бунинг устига инсон ҳаётида оиладан ҳам муқаддас, азиз нарса йўқ. Мен ана шу оилани йўқотдим...»

Гапни хиёл илгарироқдан бошлайдиган бўлсам, бундан йигирма йилча муқаддам Шарғун шаҳридаги кўмир қонида тепловоз ҳайдовчиси бўлиб ишлардим. 1980 йилда бизни Ангрэн шаҳрига ишга юборишди. Тақдир эканми, Ангрэн шаҳрида Умарова Саноат деган қиз билан танишиб қолдим. Кўп ўтмай биз бир-биримизга кўнгли бердик. Сўнг турмуш қурдик. Ўн беш йил яхши яшадик. Бир-биридан ширин Шавкат, Феруза, Хасан-Хусан, Тоҳирбек исмли фарзандларимиз дунёга келди. Оиламиз бахтли оилалардан эди. Мен ана шу ўсиб-ўлгайиб келаётган фарзандларим ўнчин билмай ишлар ва бундан бахтиёр эдим.

Лекин нима бўлди, билдмадим-у, оиламизга кўз тегди. Хотинимнинг табииоти ёмон одатлар пайдо бўла бошлади. 1993 йилда биз Ангрэн шаҳрига кўчиб ўтдик. Мен "ПТ" ташкилотда тепловозларни

таъмирловчи уста бўлиб ишлардим. Ишондан менга уй ҳам беришди. Энди оиламизнинг ҳеч нарсасдан ками йўқ эди. Лекин хотиним тобора ҳаддан ошиб борарди. Мен беш нафар фарзандимнинг тақдирини ўйлаб, хотиним ландрин-насихат қилар, уни тўғри йўлга солишга уринардим. Бирок хотинимнинг гўё кўзи кўр, қўлиги қар бўлиб қолган эди. Хатто мен эркак кишининг шаънига тўғри келмайдиган иснод гапларни ҳам эшитиб, тишимни тишимга қўйиб чидайдим.

Бир сафар газабимни боғсаламай хотинимга қўл кўтардим. У милицияга шикоят қилди. Милиция мени бу қилмишим учун 15000 сўмлик жаримада тортиди.

Бу мижозлардан сўнг ҳам ўз ёғимга ўзим қовурилиб юраведим. Уйдан бош олиб чиқиб кетай деса, фарзандларимни сира кўзим қиймайди, хотиним билан бирга яшашга эса, ортиқ тоқат қилиб бўлмайдди.

Бу орада Шарғунда яшайдиган 82 ёшли онам қазо қилди. Таъзияга ҳам эл-юртнинг кўзи дея, хотинимни мажбурлагандек олиб бордим. Бирок хотиним онамнинг кейинги маросимларининг биронтасига ҳам иштирок этмади.

Узоқ вақтдан буён узлуксиз давом этиб келаётган жанжал

қирган қуйи уйдан чиқиб кетларди, икки нафар милиция ходимини бошлаб келди. Хотиним мени милиция ходимларига кўрсатиб, «бу одам бизга беғона, уйда рўйхатда ҳам турмайди, ишонмасангиз, ана паспортини кўринлар!», деди.

Милиция ходимлари ҳам паспортини кўрач, «сиз бу ерда рўйхатда турмас экансиз, эрталабчага чиқиб кетинг!», дейишди.

Кўсқаси, иш шунчага бориб етдики, мен уйдан чиқиб кетиб, ихарага туришга мажбур бўлдим. Шанба, якшанба кунлари фарзандларим Хасан-Хусанларни кўргани борардим. Шундай кунларнинг бирида хотиним бошқа турмушга чиққанини эшитиб қолдим-у, ҳаётдан бутунлай совдим кетдим. Энди Ангрэн шаҳрида яшаётган ҳам қизим қолмаган эди. Шунинг учун Хасан-Хусанларни олиб, Шарғун шаҳрига қайтдим. Аммо орадан кўп ўтмай ишдalloлгимда хотиним келиб, фарзандларимни олиб кетибди.

2002 йил ёзи таятида болаларимни яна Шарғунга олиб келдим. Бу орада катта ўғлим Шавкат ҳам туман мудоффа бўлими чакируви билан Шарғунга келди. Шарғун кўмир қонидаги «Брикет» фабрикасида ишлаш бошлади.

Болаларим Хасан-Хусан 8-сифини Шарғундаги мактабда

Ajab savdolar

КЕЧИККАН ҲАҚИҚАТ

Олий суднинг адолатли ажрими тadbиркор кўнглига тасалли берди, аммо...

(Давоми. Боши учинчи бетда)

«Суд ҳал қилув қарориди Ж.Муродовдан 12.164.683 сўмни Х.Лапасова фойдасига ундиришга Фўқаролик Кодексининг 230-моддаси талабларини асос қилиб оlib нотўғри ҳулосага келган қўрилиши. — дейишди ажримда. — Жиззах шаҳар ҳокими 1996 йилги қарори қўнунга эид бўлгани сабабли 2001 йил 4 сентябрда шаҳар ҳокими томонидан бекор қилинган. Бундай ҳолатларда зарар Ж.Муродовдан ундирилиши ҳақида суд барвақт ҳулосага келган».

Шу тарихи Олий Суднинг фўқаролик ишлари бўйича судлов ҳайъати ушбу фўқаролик ишини қайта қўриш учун фўқаролик ишлари бўйича Жиззах туманлараро судига юбориш тўғрисида ажрим қилди. Иш энди шу туман судида бошқа таркибда қўрилади. Суднинг қандай қарорга келиши ҳақида гапиришга ҳали эрта. Бирок Олий Суднинг фўқаролик ишлари бўйича судлов ҳайъати ажримида қўрсатилган ҳолатларга алоҳида эътибор қаратилса, шубҳасиз, адолат тарозиси тош босади.

Шу ўринда қўнун талабларига асосланган бир мулоҳаза айтиб ўтиш жоиз. Биз Х.Лапасовни айблав фикридан мутлақо йироқмиз. Х.Лапасовни ҳам тушуниш керак. Аммо Х.Лапасов шаҳар ҳокимининг қарори билан чой-хона қўриллишини бажарган. У Жўра Муродовга эмас, балки шаҳар ҳокимлигига нисбатан давво қилса, тўғрроқ бўларди. Бундай ҳолда эса таркибда қўра шаҳар молия бўлими Х.Лапасовнинг ҳаракатларини тўлашни лозим. Чунки тadbиркорнинг оила аъзолари Х.Лапасовга чойхона қўриллишини давом эттиришга розилик беришмаган.

В. АДОБАТ

Вилоят адлия бошқармасида Ж.Муродовга доим «алоҳида» жилд сакланмоқда. Алоҳида деиминининг бонди унда жиноят ишлари бўйича судлар томонидан Ж.Муродовга таллуқли суд ҳужжатлари мавжуд. Масалан, жиноят ишлари бўйича Дўстлик туман суди томонидан Жиззах туман судида 2001 йилнинг 2 майида қўрилган «суд мажлиси»га эътибор беринг. Судья жаноблари иш материаллари билан танишиб, ҳуқуқбузарнинг сўзларини тинглаб аниқлабдики, фўқаро Муродов Жўра 2001 йилнинг 1 апрел кунини соат 18 ларда фўқаро Холбўтаев Саттор (Х.Лапасовнинг қўви)ни ҳар хил уятсиз сўзлар билан ҳақоратлади. Судда ҳуқуқбузар тарихида сўроқ қилинган Ж.Муродов ҳуқуқбузарлик ҳаракатига икорлиқ билдириб ишидан пушаймонлигини, энглик беришини сўраб кўрсатма берибди. Шундан сўнг суд раиси А.Бобоевнинг МЖТКнинг 41-моддаси билан Ж.Муродовни ҳуқуқбузар деб топил ва шу моддага асосан унга 2450 сўм жарима қилиш тўғрисида қарор чиқарган.

Менга нисбатан маъмурий ҳуқуқбузарлик тўғрисида суд қарори чиққанидан бехабар эдим. — дейди Ж.Муродов. — Суд ижроси Улугбек Урқенов анча вақт ўтгандан кейин жаримани тўлашни кераклигини айтган, тегишли идораларга мурожаат қила бошладим. Шу пайтада кимдир менинг номимдан жаримани тўлаб юборибди.

Очиги, Жўра Муродовнинг бу гапига дастлаб ишонмадик. Лекин жиноят ишлари бўйича Жиззах вилоят суди судьяси Р.Хўжақулловнинг 2001 йил 27 декабрда чиқарган ҳал қилув қарорини ўқигач, бармоқ тишлаб қолдик.

Унда шундай дейилган: «Ушбу маъмурий иш туман судига 23 апрел 2001 йил кунини келиб тушган бўлиб 267-сон билан қиримга олинган. Ушбу ишни судда маъмурини қўришда суд мажлиси баённомаси юртлибди, суд мажлиси баённомасида иш 21 апрел 2001 йил кунини, яъни маъмурий материал судга келиб

тушмасдан 2 кун олдин қўриб чиқилиб, маъмурини ҳал қилинганини тўғрисида ёзилган. Лекин суд қарори суд мажлиси баённомасида эид равишда 2 май 2001 йил кунини чиқарилган».

Жўра Муродов ўз тушунтириши ҳатида судда қатнашмаганини, иш судда қўрилганидан умуман хабари бўлмагалигини, бундан ташқари белгиланган жарима жазосини ҳам тўламаганини билдирган.

Суд қарориди қарор санасини 2001 йил апрел деб ёзиб, устидан май деб ёзилган, қарорнинг чиқарилган кунини ўзида 02 деб кўрсатилиб, нухасида 021 деб ёзилган. Шу сабабли қарор айнан қайси кунини чиқарилгани номуълум бўлиб қолган.

Дўстлик туман жиноят ишлари бўйича суднинг ушбу қарор нухаси ҳуқуқбузарга берилгани эки унга юборилганини тўғрисида иш материалларида бирор-бир ҳужжат мавжуд эмас.

Бундан ташқари, туман суднинг 2001 йил апрел, май, июн ойларида қўрилган маъмурий ишлар юзасидан қилинган ҳисоботларга МЖТКнинг 41-моддаси билан ҳуқуқбузар деб топилган Муродов Жўранинг маъмурий иш қўрилганиги қиритилмаган, бу маъмурий иш қачон қўрилганини қилинган ҳисоботлардан ҳам аниқлашнинг имкони бўлмади.

Шуларга асосан вилоят суди судьяси Р.Хўжақуллов Жўра Муродовга нисбатан чиқарган қарорни бекор қилган.

Ҳам қизик, ҳам ажабланарли. Жиноят ишлари бўйича Дўстлик тумани суди раиси А.Бобоевнинг «қилинмаган ҳуқуқбузаралиқни қилинди, бўлмаган ишни бўлди», деб қарор чиқарди нега керак бўлди? Бошқа суд қарорлари билан танишибса, бу саволга жавоб топил оsonлашади.

Гап шундаки, жиноят ишлари бўйича Жиззах туман суди раиси Қ.Уматов 2001 йилнинг 8 август кунини Ж.Муродовга нисбатан бир йилга маъмурий назорат ўрнатилган ҳақида қарор чиқаради. Унга нисбатан муайян чеклашлар белгиланади. Маъмур қарор қабул қилингандан сўнг ярим йил ўтгач, тadbиркор суд қарори билан ҳуқуқлари бир йилга чекланиб қолганини эшитишди. Прокуратура идораларига қилган мурожаатидан сўнг адолат қарор топади.

Жиноят ишлари бўйича вилоят суди 2002 йилнинг 28 февралда ишни қўриб чиқиб, туман суднинг маъмурий назорат ўрнатилган ҳақида қарорни бекор қилиш ва ишни ҳаракатдан тугатиш тўғрисида ҳал қилув қарори қабул қилади. Хал қилув қарори чиқаришга Ж.Муродовни жомоат жойида спиртли ичимлик ичиб, ҳушёрхонага тушганини тасдиқловчи маълумотнома, фўқаронинг ўзидан эса тушунтириш хати олинмаганини, жиноят ишлари бўйича Дўстлик туман судининг МЖТКнинг 41-моддаси билан 2450 сўм жарима солиш ҳақидаги қарори вилоят суди томонидан қўрилиб, бекор қилинган, тўпаланган ҳужжатлар қим томонидан тайёрланган, ушбу материалларни тўпашга нима асос бўлгани ҳақида йиғма жилдда маълумотлар мавжуд эмаслигини асос қилиб кўрсатган.

Хуллас, мулк эгасини асоссиз қоралаш, сохта ҳужжатлар билан суд идораларини қалғитиш тadbиркорни сарсон-саргардон қилди, уни ҳар томонлама қарчатди. Бирок қўнун ёрдамида у ўз ҳуқуқларини тиклади, шаънини ҳўмоя қилди. Лекин унга етказилган маънавий зарарни қим тўлайди, деган савол жавобсиз қолди. Энг муҳими, адолат ва қўнунбузилишни келтириб чиқарганлар бундан тўғри ҳулоса чиқарган-чиқармаган номуълум. Демак, бу масала ҳали ўз якунига етгани йўқ.

Абдурашид АБДУРАИМОВ, ҳуқуқшунос
Абдуҳамид ХУДОЙБЕРДИЕВ, «Инсон ва қонун» муҳбири

Savol va saboq

да эмас, балки Хасан Эртош қишлоғида, Хусан эса Сирдарёда мол боқиб юрган экан.

Мен бошимга тушган бу савдо — шўриларни жуда кўп марта мулоҳаза қилиб бўлдим. Тўғри, менинг ҳаётим бўлибди. Лекин фарзандларимнинг айби нима? Мен ота сифатида фарзандларим бағримда бўлишини, уларга бирон-бир касб-ҳунар ўргатиш, уйл-жойли қилишни истайман. Ахир, уларни ўз холига ташлаб қўйишга виждоним чидамайди. Аввал бошда мен мана шу фарзандларимнинг тақдирини ўйлаб, оиламни сақлаб қолшга, хотинимнинг барча ҳақоратларига чидаб келдим. Лекин оиламиз бузилди кетди. Эҳтимол, бунга менинг ҳам айбим бордир. Бирок ҳозир мени ҳаммасидан ҳам фарзандларимнинг келажак тақдирини ташвишга солади. Агар улар ёмон йўлга кириб кетса, нима бўлади?! Ахир, фарзандларим менинг ҳаётим мазмуни, бутун умид-у ишончимдир...

Хуллас, ўз бошимдан кечирган воқеаларни баён қилишдан мақсад шунки, менга қўмак беринглари!»

Жўрақул ХИДИРОВ, Шарғун шаҳри

ТАХРИРИЯТДАН: Мана, азиз газетхон, муштари мактуби билан танишингиз. Хўш, сизнинг бу воқеаларга муносабатингиз қандай? Сиз мактуб муаллифига қандай йўл тутишни масъалат бера-сиз? Жавобларингизни кутиб қоламиз.

Кейинчалик маълум бўлишича, фарзандларим Ангрэн шаҳридаги «Узбекистонда хизмат кўрсатган ҳуқуқшунос» фахрий унвонига сазовор бўлди. Унсун опа оилада меҳрибон она ва буви ҳисобланади. У олти нафар фарзандини ўлгайтириб, қарилган гаштини сурмоқда. Опа ҳозир ҳам меҳнатдан қарчагани йўқ. У айни кезларда «Соғлом авлод» жамғармасининг туман бўлимини бошқармоқда.

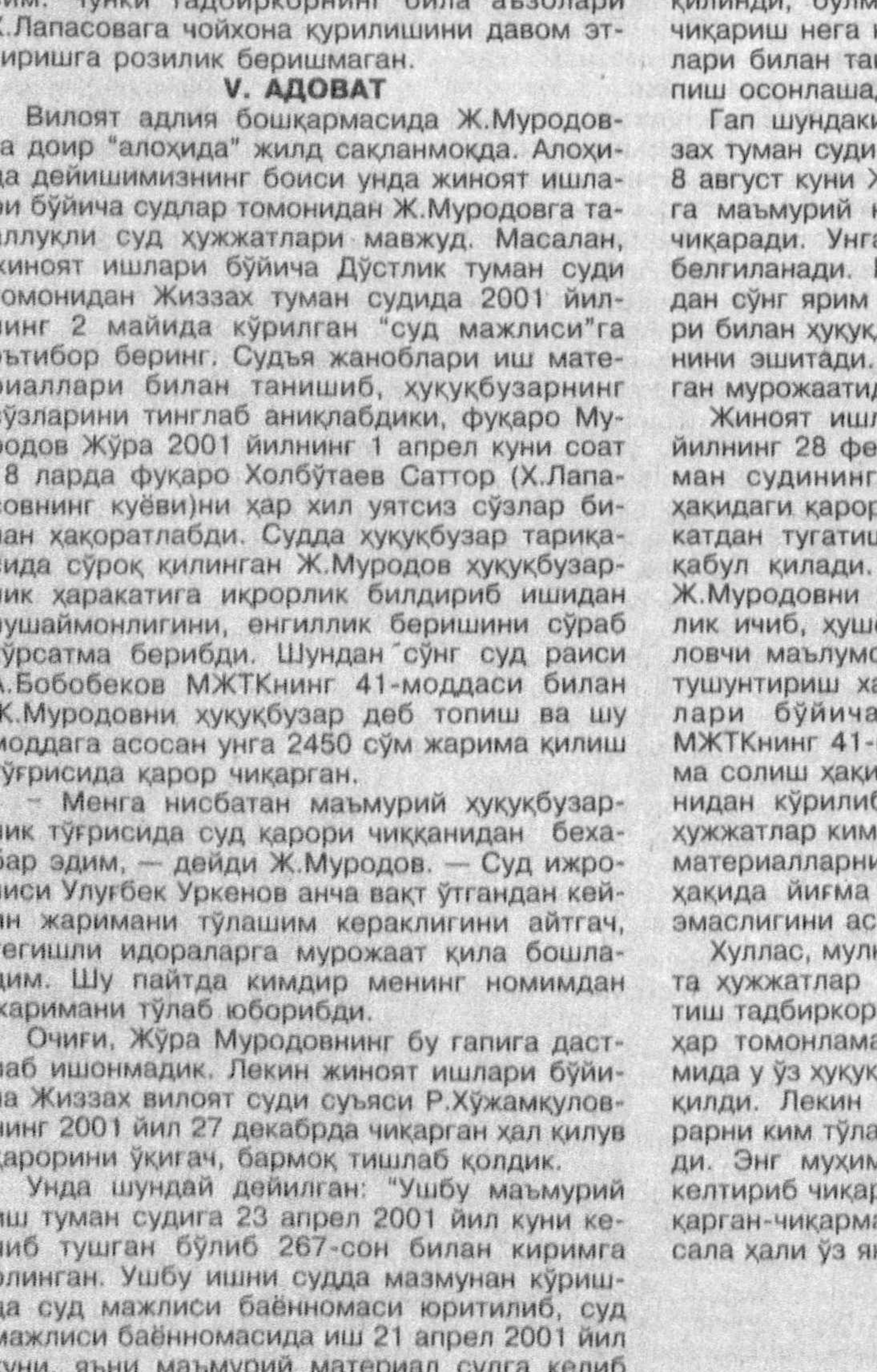
Малакали ҳуқуқшунос, адолатпарвар ва меҳрибон устоз Унсун опа Остонова 70 баҳорини қаршилади. Биз опага узоқ умр, омад тилаб, доимо ҳақамасблари, шоғирдари ва ёр-биродарлари ардоғида йўришини истаймиз.

Бобомурод РАЙИМОВ, «Инсон ва қонун» муҳбири

Бир гуруҳ шогирдлари

Ўз гашти

Суратлар муаллифи: Абдугани ЖУМАЕВ

Ўз гашти

Ишон дунёга келар экан, унга исм ва фамилия танлаш эҳтиёжи туғиларди. Шу боис фарзанднинг туғилиши авваломаларини ёзиш бўлимида қайд этилиб, унинг ота-онасига тегишли гувоҳнома берилади.

Хизмат вазирамиз туфайли ҳар гулухнома ёзарканмиз, янги инсоннинг дунёга келиши, унга исми, фамилия қўйилиши ва шу ном ила келажакда ўз ўрнига эга бўлишини ўйлаб, дилмиз ҳаёжонга тўлади.

Бу масалада «Ўзбек исмлири» китоби фўқароларга қўл келиши турган гап. Ўзбекистон исмларнинг китобда баён этилган асл луғавий маъноси ота-оналар ва жомоатлик ўртасида, шубҳасиз, катта қизиқиш уйғотади.

Одатда, дунёга келган чақалқларнинг ақиллари қиройли, айнисқа замонага мос исмлардан танлаб беришини орашади. Биз ҳам ўз навбатида қиройли ва айтишга осон исмлардан бери нечтасини уларнинг эътиборига ҳавола этамиз. Аммо кўп сонли ота-оналар, бобо-момо ва қайнона ва қайноталар учун энг яхши масъалат, бизнингча, «Ўзбек исмлири» китобидир. Исм танлашининг ўзи-жа келса, бу айримлар ўйлаганча қилган иш масала эмас. Баъзилар учун эса у шу даражада мураккабми, айримлари гувоҳнома олиш пайтида ҳам узоқ ўйлаб қолшади. Улар орасида «уйдагилар билан келишиб олайлик, эртага келарман» дея кетиб қолувчилар ҳам топилади. Бу каби воқеалар исми қўйилганда ҳам мураккаб масала эканлигини далоллатларидир. Лекин исми қўйилганларга оддий ҳол бўлиб тўлолиши ҳам мумкин.

Иш тажрибамиздан аёнки, исм танлаш билан боғлиқ ҳолатлар оилада айрим келишимовчиликларни ҳам келтириб чиқарар экан.

Оддий кунларнинг бирида ишҳонамизга қирой келган ёш эр-хотин кунча турилган кизининг исмини Меҳринисодан Хожархонга ўзгариб беришини сўрашди. «Ахир, кизингизга қиройли исми қўйилган, қоларевса, бу исми ўзларингиз танлагансиз-ку?» — дедик. Еш келин-қув ёзтиришини тани олдими. Ле-

Qutlov

Унсун опа Остоновани мамлакатимиздаги кўчilik хуқуқшунослар талабчиси ва меҳрибон устоз сифатида хурмат-эҳтиром билан тилга олади. У 1969 йил май ойида туман суди раислигига сайланиб, бу масъул лавозимда йигирма йилдан ортиқ меҳнат қилди. Кўп йиллик самарали меҳнатлари инобатга оlinиб, «Ўзбекистонда хизмат кўрсатган ҳуқуқшунос» фахрий унвонига сазовор бўлди. Унсун опа оилада меҳрибон она ва буви ҳисобланади. У олти нафар фарзандини ўлгайтириб, қарилган гаштини сурмоқда. Опа ҳозир ҳам меҳнатдан қарчагани йўқ. У айни кезларда «Соғлом авлод» жамғармасининг туман бўлимини бошқармоқда.

Малакали ҳуқуқшунос, адолатпарвар ва меҳрибон устоз Унсун опа Остонова 70 баҳорини қаршилади. Биз опага узоқ умр, омад тилаб, доимо ҳақамасблари, шоғирдари ва ёр-биродарлари ардоғида йўришини истаймиз.

Бир гуруҳ шогирдлари

Jinoyatlar tarixi

ТАҲЛИКАЛИ УМР ЙЎЛИ

Америка президенти Авраам Линкольнга нисбатан содир этилган қотиллик Америка президентлари ҳаётига қасд қилиш рўйхатининг биринчи ўрнини эгаллаган эди.

Бундай қисмат иккинчи мuddатта президентлик лавозимида бор-йўғи 4 ой фаолият юритган Жеймс Гарфилдга насиб этди. 1881 йил 2 июн кунини Вашингтондаги темир йўл вокзалида турган Гарфилднинг Чарльз Гито исмли шахс тўпонача ўқи билан қатлий яралиди. Гарфилд ўн бир ҳафта ўтган, қўннинг захарланаши туфайли вафот этди.

Орадан бир йил ўтгач, Чарльз Гито улим жазосига ҳукм қилинди. 1901 йилда АКШ президентлари нисбатан уннинчи қотиллик содир этилди. Бу гал қотиллик қўрбони президентликнинг иккинчи мuddатига қайта сайланган Мак-Кинли бўлди. Мак Кинли даврида Америка дунёнинг қудратли давлатига айланди. У юртган сийосат натижасида бутун боғли денгизороти империяси ташкил топди. Гавайи, Гуам, Филиппин ва Пуэрто-Рико каби минтақалар Америка манфаъатига хизмат қила бошлади. Бу ҳолат айримларда қўннинг бошқаруши эса норозилик келтириб чиқарди. Норозилар сафиди Польша анархисти Леон Жолгош ҳам бор эди.

Мак-Кинли Буффалодеги «Панамерика» қўргазмасига ташриф буюрган пайтида Жолгош ўзини у билан саломлашмоқчидек қўрсатиб, қўнни чўзган ҳолда яқинлаша бошлади. Жолгошнинг қўлига эса дастурмолақ ўралган тўпонача бор эди. Президент қўриқчилари буни сезиб Жолгошнинг ерга йикитишганича у президентга қаради икки марта ўқ узишга ўғларди.

Президент унга оғир жароҳатланганидан бундла, орадан бир ҳафта ўтгач, вафот этди. Леон Жолгош суд ҳукми билан 1901 йил 29 октябр кунини электр стулда қатл этди.

Мак-Кинлининг ўрнини 42 ёшли Теодор Рузвельт эгаллади. У Қўшма Штатлар тарихида энг ёш президентлардан бўлишига қарамай, моҳирона сийосат юртгани туфайли тез орада танилиб кетди ва шу боис президентлика икки бор сайланди. (1901-1909). 1912 йил 14 октябр кунини Висконсин штатининг Милуоки шаҳрида «Гилпатрик» меҳмонхонаси ёнида Жон Шренк томонидан Рузвельт ҳаётига суиқасд амалга оширилди. Айнан шу кезларда Рузвельт уннинчи мuddатда президентликка ўз номзодини илгари сўраётган эди. Каттиқ жароҳат олганига қарамай, Рузвельт сайловчилар билан ўчрашди ва шундан сўнггина врачларга мурожаат қилди. У тез орада тузалиб кетди, бироқ сайловларда рақибига ютқизиб қўйди. Президентга ўқ узган Шренк суд томонидан руҳий қасал деб топилди ҳамда руҳий қасалга етқизилди.

1951 йил куз ойларида Ок ўйини таъмирлаш ишлари бошлангани сабабли президент Гарри Трумэн Вашингтондаги «Пенсилвания-авено» қароргоҳига жойлашди. 1 ноябр кунини тушундан сўнг Трумэн ўз кабинетига дам олиб ўтиришга пуэрто-риколик икки айирмачи — Оскар Колязо ва Гризелио Торресолани ўлдириб мақсадида унга бостириб киришга ҳаракат қилди. Қўриқчилар ва бостириб қирганлар ўртасида ўч даққалик отишма бўлиб ўтди. Бунинг натижасида Торресола ва қўриқчилардан бири ҳалок бўлди. Колязо эса қўлсиз олинди. Суд қўлсизни ўлим жазосига ҳукм қилди. Бирок Трумэн уни афв этиб, электр стул орқали қатл этиши умрбоқ қамқоқ жазоси билан амалда қилди.

1975 йил сентябр ойида АКШ президенти Жеральд Форд ҳаётига икки марта суиқасд уюштирилди. Биринчиси 5 сентябр кунини Калифорния штатининг Сакраменто шаҳрида амалга оширилди. Эрталаб президент ўзининг қўриқчилари кузатувида

қўли бўлган исмлар инсоннинг қўрки, зийнати эканлигини унутмайлик.

Кези келганда шуни ҳам таъкидлаш зарурки, чақалқларнинг фамилияларини қайд этишда ҳам жиддий нуқсонлар мавжуд. Кўпгина фамилиялардан собиқ шўролар даврининг нафасини англаб етишимиз ҳеч гап эмас. Бир қатор мурожаат қилувчилар эса исм-шарифлар замирида не маъно, сир-сийоат айтиришганлигини идрок этишмайди.

Жумазова, Абдримова, Амаров, Атаев, Маматов, Худайберганов каби исм-шарифлар ана шундан далолат беради. Башарти бу атамалар ўз ўрнида ишлатилса, маъмур номлар Жумаиёнова, Абдурахимова, Ахмадов, Отаев, Мухаммадов, Худойбергенов тарзда ёзилган бўлар эди. Бунинг оқибати айрим фўқароларимизнинг шахсини тасдиқловчи ҳужжатларда юқоридagi сингари тўмтоқ маъноли хатолардан ҳали бўлмаган исм ва фамилиялар ҳам учрайди.

Хулоса қилиб айтганда, ўзгартиш ва янгилаштириш муостақиллигининг илк кунларидаёқ бошланган барчамизга ҳам. Шундай экан, мамлакатимизнинг ҳар бир фўқароси ўзиги ва давр нафасини англаши, теран фикрлаш ва ўзбекистон қадриятларимизни қадрлаш салобатиномани намоян эти олиши ниҳоятда муҳимдир.

Адолат БОЙХОНОВА, Урганч туман ФХДЁ бўлими номилири, **Абдулла СОБИРОВ,** «Инсон ва қонун» муҳбири

<p>ИНСОН ВА ҚОНУН</p> <p>МУАССИС:</p> <p>ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ АДИЛИА ВАЗИРЛИГИ</p> <p>1996 йилнинг январидан нашир этилади.</p>	<p>Бош муҳаррир: Шодикул ХАМРОЕВ</p> <p>Ихтиёр АБДУЛЛАЕВ Биритон МУСТАФОЕВ Пўлат САМАТОВ Хуриш Содиқов Эркин ҚУДРАТОВ</p> <p>Саифулдин РАХИМОВ Фахур АБДУМАЖИДОВ Холди НОРБОЙ Нормейли НОРПУЛАТОВ</p> <p>Тахририятга юборилган қўлзма-лар эгаларига қайтарилабди ва уларга ёзма жавоб бери</p>
---	---